

Казки про сміливість

Карликова пищалка

Карликова пищалка

Жили собі дідо й баба. Мали вони одного сина. Як син виріс, каже матері і вітцьові:

— Не буду задарма ваш хліб їсти. Спечить мені паляницю, покладіть у тайстру цибулю — піду я кудись на заробітки.

Як не просили його, аби не лишав старих родичів, бо що будуть робити без нього,— він не відмовився від свого наміру піти у світ. Матір і вітця утішав тим, що заробить гроші, вернеться додому і буде удержувати їх до смерті. Поклав у тайстру хліб та цибулю, верг на плече, взяв у руки топірець і рушив у дорогу.

Ішов полями, лісами. Раз у густій хащі почув крик:

— Допоможіть мені, люди добрі!

Пішов Іван — так звали того хлопця — на голос і видить: у колючому терню заплівся бородою маленький чоловічок. Борода у нього в три рази більша, як він сам. Прорубав Іван терня, висвободив карлика і виніс його на дорогу. Тоді карлик каже (се був цар карликів):

— Дякую тобі, добрий хлопче, що ти мене врятував від смерті. Без тебе я би помер у терню. Проси від мене, що хочеш, все тобі дам.

Дивиться Іван на карлика: дорога одежа на ньому порвалася у драчу. Думає собі: «Що він мені може дати, як сам обірваний. Хіба попросити у нього пищалку, що висить у нього на шії. Може, придасться». І попросив пищалку.

— Дам ти золота, скільки понесеш, лише лиши мені пищалку,— почав просити карлик.

«Ба що ото за пищалка?» — думає собі Іван і каже.

— Ану посвищи мало на ній...

Карлик не хотів свистіти, айбо Іван дуже просив його. А коли засвистав, то все довкола них почало танцювати. Іван також пустився в танець. Доти танцював, що більше не міг. Та пищалка так свистала, що мусив підскакувати. Як не міг уже танцювати, попросив карлика, аби перестав грати.

— Слухай, карлику, я нічого не хочу від тебе, лише оту пищалку. Ніколи тебе не забуду за твою доброту.

Карлик шкодував пищалку, але подумав собі, що хлопець врятував йому життя, і подарував. Узяв Іван пищалку і пішов собі.

Іде полями, лісами. Та й зустрів у хащі велета, який пік на рожні цілого вола. Поклонився Іван, і велет запросив його присісти і поїсти м'яса. Хлопець був голодний і подумав собі. «М'ясо ліпше, як цибуля». Сів Іван і дивиться, як віл на рожні печеться. Як спікся, почали їсти. Іван відрізав собі маленький кусок, а велет посмакував цілого вола.

— А тепер,— каже велет,— з'їм тебе, бо мені мало одного вола.

— Я тебе насичу,— засміявся Іван, витяг пищалку і почав грати.

Велет пустився в танець. Так підскакував, що земля під ним тряслася. Як змучився, почав Івана просити:

— Перестань свистати, бо більше я не можу танцювати.

А хлопець прикинувся, що не чує. Свистить ще сильніше. Тепер велет почав просити-молити:

— Іване, пошкодуй мене. Ніколи тебе пальцем не торкну.

Іван перестав свистати. Велет каже йому:

— Мене звуть Всепоїдайлом. Буду твоїм братом. Коли попадеш у біду, поклич мене, і я тобі поможу.

Відклонився Іван і пішов далі. Ніч його застала у густій хащі. Зібрався ночувати під величезним дубом і розклав вогонь. Чує голос:

— Йой, як я змерз! Йой, як я ззяб!

Оглядається Іван довкола, ба хто ото так йойка! І увидів на дубі чоловіка — весь трясеться. Видно,

що дуже йому холодно.

— Злізай та погрійся.

Той зліз. Та як почав дихати — загасив вогонь. Настав такий мороз, що дерева, трава — все замерзло. Змерз й Іван.

— Чекай, зараз я тебе зігрію,— каже Іван.

Вийняв Іван пищалку і почав грати. Почав гість танцювати. Так підскакував, що вода з нього потекла. Почав Івана просити, аби перестав свистати, бо вже йому тепло, вже розігрівся. Та Іван свище, не перестає. Той просить-молить, аби Іван пожалів його, то більше ніколи на нього морозом не дихне. Перестав Іван грати, і тоді той чоловік каже:

— Мене звать Вседрижайлом. Я буду твоїм братом. Коли попадеш у біду, поклич мене на поміч.

Видить Іван: дерева, трава — все розмерзлося. Переночував там, а вранці пішов далі.

Іде, іде... Увидів озеро. А з озера чоловік воду п'є. Доки Іван дійшов, чоловік випив усю воду і каже.

— Йой, що би-м пив! Йой, що би-м пив! Позвідав Іван чоловіка, що він за один.

— Іди собі дорогою. Мені не до тебе. Я би пив.

— Чекай, зараз я тебе напою! — витяг Іван пищалку і почав грати. Чоловік почав підскакувати. Так підскакував, що вода із нього текла, як із дірявого відра. Уморився і почав просити:

— Хлопче, прошу тебе, перестань грати. Буду тобі в пригоді.

Іван перестав свистати, а той каже:

— Мене звать Всевипивайлом. Коли попадеш у біду, поклич мене на поміч.

Подорожує Іван далі. Видить на одному полі, чоловік скаче на одній нозі.

— Що робиш? — звідуює Іван.

Та чоловік не відповідає. «Чекай, я тебе научу ввічливості»,— подумав Іван, витяг пищалку і почав грати. Той на одній нозі підскакує, а друга у нього прив'язана до плеча. Танцював, танцював, а як уморився, почав просити:

— Перестань свистати, бо не маю сили танцювати.

Іван перестав, і чоловік каже:

— Звуть мене Побігайлом. Я поле сторожу від всякої звірини. Одну ногу я прив'язав, бо на двох би бігав, як вихор, і не міг би поле стерегти. Візьми мене за брата. Як попадеш у біду, то буду тобі помагати.

Іде Іван далі. Сів біля дороги обідати. Раз хтось йому наступив на цибулину. Розсердився Іван, дивиться вверх за ногою: Стоїть над ним височенний чоловік.

— Гей ти! — загойкав Іван.— Не видиш, куди ступаєш?

— Я під ногами нічого не виджу. Ти мені як блоха.

— Зараз ти будеш видіти,— сказав Іван і почав грати на пищалці.

Танцює велет, аж земля колишеться. Підскакує велет, аж головою в небо б'є. Як уморився, почав просити:

— Перестань грати, бо вже не можу танцювати.

Іван перестав, і велет каже:

— Звуть мене Далекоглядом. Я буду твоїм братом. Коли попадеш у біду, поклич мене, і я тобі поможу.

Пішов Іван далі. Увидів на березі річки чоловіка, що дивився у небо.

— Що тут робиш?

— Не мішай мені! Вже тиждень минув, як верг я каменем у небо. Днесь мав би упасти.

— Сядь мало, поговоримо.

— Кажу тобі: не мішайся у мою роботу!

«Чекай, зараз я тебе провчу»,— подумав Іван і витяг пищалку.

Танцював той чоловік, доки не вморився, а як змучився, почав просити Івана:

— Перестань грати, бо я вже не можу танцювати.

Іван перестав. Тоді чоловік почав казати:

— Звуть мене Далекометайлом. Я буду твоїм братом. Як будеш потребувати помічі, поклич мене.

Так Іван познайомився з Всепоїдайлом, Вседрижайлом, Всевипивайлом, Побігайлом, Далекоглядом і Далекометайлом. Всі шість стали його братами.

Довго Іван ходив по світу. Свистав на пищалці, веселив людей, за що йому давали поїсти, пити, нічліг, а багатші давали й гроші. У біду не попадав і не мусив кликати названих братів.

Та раз попав Іван у велике місто і видить: на будинках, на хижих чорні прапори. Люди ходять зажурені, смутні, всі у чорній одежі. «Ба, що сталося у цьому місті? Май, же хтось із знатних людей номер?» — подумав Іван і зазвідав чоловіка, котрий коло нього проходив:

— Чоловік добрий, чому у вас такий смуток? Ачей хтось помер?

— Хіба ти не знаєш? Тут недалеко є колодязь. З нього бере воду все місто. Тим колодязем заволодів шаркань-змій. За воду йому треба давати найкращу відданицю, бідну чи багату, селянську чи царську... Та днесь черга на царську дівку. Вранці мусять її привести до колодязя. Цар написав усюди розказ: «Хто уб'є шаркань і врятує його доньку, той стане його зятем». То тепер розумієш, чому смуток у місті?

Іван подумав і каже:

— Веди мене до царя. Я уб'ю шаркань.

І чоловік повів Івана до царя. Іван був бідно одягнений, і тому стража не пускала його до царя. Та коли Іван нагадав про царський розказ, пустили його у царські палати. Цар подивився на хлопця, коли узнав від стражі, чого той прийшов, і каже:

— Запам'ятай: якщо не уб'єш шаркань, то відрубаю тобі голову. А уб'єш, то оженю тебе на моїй дівці і передам тобі половину царства.

Другого дня Іван пішов до колодязя. Не довго чекав він. З'явився шаркань-змій і заричав:

— Ти, смолоше, чого сюди прийшов? Замість царівни? Спочатку тобою посмакую, а потім увесь народ міста зморою без відьом!

— Не хвалися,— каже Іван.— Будеш ти нині без сніданку!

Вийняв Іван пищалку і почав грати. Змій як почав танцювати, то земля задрижала. Народ переполошився. Думали, що кінець світу. А Іван доти грав, доки змій не здох. Зразу стало тихо. Люди думали, що легінь пропав, і дуже зачудовалися, коли його увиділи живим.

— Но, люди,— сказав їм Іван,— тепер можете брати воду, хто скільки захоче. Змій убитий, і відданиці можуть жити без страху.

Прийшов Іван до царя, потребував дівку і половину царства. Цар подивився на нього і каже:

— Нащо тобі царську дівку? Вона не для тебе. Я тобі дам золота, і кожна відданиця піде за тебе. Де то видано, аби царська донька віддавалася за голодранця?!

— Пресвітлий царю! Ви самі обіцяли мені доньку. Мені не треба вашого золота.

— А чим докажеш, що то ти убив шаркань?

Народ зібрався коло них і слухає їх бесіду.

— Чим докажу? — розсердився Іван.— Зараз увидите!

Витяг карликову пищалку і почав свистати. Почав народ танцювати. Танцюють усі: і старі, і молоді, і вівці, і корови, і кури, і гуси, і свині, і цар, і цариця. Танцювали доти, доки на ногах держалися. Потім почав цар просити:

— Перестань грати, бо вмираємо.

Іван перестав, і цар каже:

— Тепер вірю, що то ти убив шаркань. Айбо перед тим, як оженитися на моїй доньці, мусиш зробити три речі. Зробиш — твоя царівна і половина царства. Не зробиш — то що поробиш... Перше завдання: за одну ніч маєш з'їсти дванадцять волів і дванадцять випічок хліба.

І сам цар думав, що Іванові цього досить на кілька років. Та Іван не журився. Приказав знести хліб і м'ясо в одну кімнату і закрився там на замок. Коли залишився сам, проговорив:

— Ей, коби був тут мій брат Всепоїдайло! Він би все відразу поїв!

І в ту хвилину перед ним з'явився Всепоїдайло.

— Не журися: се мені мало на одну ніч.

Встає вранці Іван і видить: все з'їдено, а його брат смачно спить. Розбудив його Іван, і Всепоїдайло каже:

— Брате солодкий, ще таке добре я ніколи не їв!

Подякував Всепоїдайло і пішов. Прийшли царські слуги перевіряти кімнату і дуже зачудувалися: одні кості лишилися. І цар був здивований. Та мав ще надію на друге завдання: за ніч випити двадцять чотири бочки.

На другу ніч заперли Івана у пивниці з повними бочками вина. Не встиг він сказати, аби з'явився Всевипивайло, як той уже був у пивниці. Сказав йому Іван про свою біду, а той лиш розсміявся:

— Лягай спати! Мені сього буде мало.

Пробудився Іван і видить: бочки порожні, а його брат спить. Як пробудився, каже:

— Ще таке смачне вино я не пив ніколи!

Подякував Всевипивайло за гостину і пішов. А царські слуги, як зайшли в пивницю, та зачудувалися:

— Як один чоловік міг випити стільки вина?

Цар також зачудувався і сердито каже:

— Та ще третю річ мусиш зробити: за густими хащами, за високими горами, за швидкими ріками є колодязь із живою водою; моя служниця і ти підете принести тої води: принесеш скорше від неї — твоя донька, не принесеш — прожену тебе...

Вранці узяв Іван склянку і пішов по воду. Цар послав по воду стару служницю-відьму. Витягла вона віник, сіла на нього і полетіла. А Іван подумав:

«Ей, коби був тут мій брат Побігайло!»

Побігайло з'явився відразу. Іван розповів йому про свою біду, і той каже:

— Давай склянку!

Розв'язав другу ногу та полетів вихром. Набрив води і ліг спочити, бо баба була ще далеко.

Пригріло на нього сонце, і він задрімав і не видів, як відьма прилетіла на вінику, набрала води і полетіла назад.

Чекає Іван брата, а той не біжить. Зажурився Іван і подумав:

«Коби тут був Далекогляд! Увидів би, що ся стало».

Лише сказав ці слова, а вже перед ним з'явився Далекогляд. Роздивився Далекогляд і каже:

— Відьма летить з водою, а Побігайло спить.

— Що робити? — журиється Іван. — Ей, коби тут був Далекометайло. Він би мені поміг.

Не встиг договорити, а вже Далекометайло з'явився.

— Що за біда?

— Треба Побігайла розбудити.

Вхопив Далекометайло камінець, верг і попав Побігайлові у ніс. Той проснувся і побіг. Обігнав відьму, приніс Іванові склянку з водою. А Іван побіг до царя з тою водою. Цар сердитий, мало не вмер від злості. Та слово має бути словом.

— Ти всі три речі зробив, і моя донька буде твоєю жоною,— сказав цар Іванові, а сам подумав:

«Більше ти не увидиш білий світ».— Іди і готуйся до весілля.

Царські слуги принесли Іванові панську одягу, підстригли його, побритвали і відвели в залізну кімнату спати. Заспав Іван. А слуги під тою кімнатою розіклали великий вогонь. Так зробили, як їм цар приказував. Пробудився Іван, а його щось пече... Хоче вийти, а нікуди: двері замкнено, а вікон немає. «Тут би погібати,— подумав Іван.— Хіба би Вседрижайло з'явився, але й той би згорів».

І з цю хвилину в кімнаті з'явився Вседрижайло. І відразу в кімнаті стало прохолодно.

Вранці зайшли царські слуги і цар у кімнату, а там іній. З'явився цар, що Іван має таку силу. І віддавав за нього свою доньку.

Іван прикликав на весілля вітця, матір і своїх названих братів. Цілий тиждень веселилися.